

ASGARI VE ORTALAMA ÜCRET ÜZERİNDEKİ KAMUSAL YÜKLERİN İNCELENMESİ: TÜRKİYE VE BAZI AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ*

Serdar Çiçek¹

ÖZET

Ücretlilerin toplumdaki diğer kesimlere nazaran daha yüksek vergi yükü ile karşı karşıya kaldıkları gerek ülkemizde gerekse Avrupa Birliği ülkelerinde resmi istatistikler yoluyla doğrulanmaktadır. Ancak Avrupa Birliği'nin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ile karşılaştırıldığında, ülkemizde, devletin ücretliye ve işverene gerçek anlamda ne kadarlık bir yük getirdiğini belirlemek önem arz etmektedir. Çalışmada, asgari ve ortalama ücret temelinde en az geçim indirimi, ayırma kuramı, gelir vergisi tarifesi, vergilendirme yöntemleri, gelir vergisi istisnaları ile sosyal güvenlik prim oranları ve matrahları gibi kamusal yükü belirleyen unsurlar değerlendirilerek, İngiltere, Almanya, İspanya ve Romanya'da asgari ve ortalama ücret seviyelerinde kamusal yükler ve belirleyici unsurlar hakkında değerlendirmeler yapılmaktadır. Söz konusu ülkeler arası karşılaştırmalarda ulaşılan temel argüman, kamusal yükün gelişmiş ülkelerde ücret sahibinin kişisel ve ailevi durumu ile ücret seviyelerine bağlı olarak daha fazla subjektif hale getirildiğidir.

Anahtar kelimeler: Ücret, Gelir Vergisi, Sosyal Güvenlik, Vergi Yükü, Kamusal Yük, Avrupa Birliği

* Bu çalışma 2012 yılı Aralık ayında kabul edilen "Ücretler Üzerindeki Kamusal Yüklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeler Karşılaştırması" başlıklı yayımlanmamış doktora tezinden türetilerek hazırlanmıştır.

¹ Yrd.Doç.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, serdarcicek@sdu.edu.tr

EXAMINATION OF TAX WEDGE ON MINIMUM AND AVERAGE WAGES: TURKEY AND THE SOME EUROPEAN UNION COUNTRIES

Serdar Çiçek

ABSTRACT

Wage earners faced higher tax burden than other segments of society, confirmed by official statistics, both in Turkey and European Union Countries. However, it is important to determine how much of tax wedge in our country, compared with developed and developing countries of European Union. In this study, each determinant of the tax wedges such as, a minimum subsistence allowance, separation theory, the income tax rate, taxation methods, exceptions, income tax and social security contribution rates and bases are evaluated. In addition to assessments were made by tax wedges and determinant factors on the minimum and average wage levels at United Kingdom, Germany, Spain and Romania. Basic argument, reached from cross-country comparisons, is that tax wedge in developed countries is become more subjective depending on employee's personal and family situation and level of wages.

Keywords: Wage, Income Tax, Social Security, Tax Burden, Tax Wedge, European Union

GİRİŞ

Ücret, emek sahibi bireyler, faktör talebinde bulunanlar, devlet ve toplum açısından önem arz eden, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve mali yönleri ön plana çıkmış önemli bir gelir kaynağıdır. Ücretler “gelir” tanımına dahil olduğundan devletin temel vergi kaynaklarından birisini de oluşturmaktadır. Ancak, devlet vergi politikasını oluştururken ücret gelirinin vergi getirisi yanında ücretler arasındaki dengeyi, ücretli çalışanların durumunu ve işverenler için bir maliyet unsuru olduğunu da gözönünde bulundurmalıdır. Ücretli kesimin aktif nüfus içindeki payının yüksek olması ve yakınları ile birlikte toplumda daha büyük bir kesimi oluşturduğu gerçeğinden hareketle ücret geliri üzerinde devletin oluşturmuş olduğu kamusal yükümlülüklerin doğru değerlendirilmesi son derece önemlidir.

Ücretler üzerindeki kamusal yükümlülükler ülkemizde çalışanlar açısından gelir vergisi, damga vergisi ve sosyal güvenlik primleri, işverenler açısından ise sadece sosyal güvenlik primleridir. Bazı ülkelerde ücret geliri üzerinde ilave olarak bordro vergileri, ek vergiler veya ek mali yükümlülükler de bulunabilmektedir. Vergi takozu olarak da adlandırılan ve ücret üzerindeki vergi ve diğer parafiskal yükümlülüklerin oluşturduğu mali yekün olan kamusal yük kavramı çalışmada iki farklı oran şeklinde kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, ücretli üzerindeki kamusal yüküdür. Bu oran ile, ücretlinin brüt ücretinden yapılan toplam kesintilerin yine brüt ücrete oranı kastedilmektedir. İkincisi ise, ücret üzerindeki kamusal yüküdür. Bilindiği üzere, ücretlinin brüt ücretinden yapılan kesintiler dışında işverenlerin katlanmış oldukları yükler de bulunmaktadır. Ücret üzerindeki kamusal yük, işverenin cebinden çıkan toplam ödemenin ne kadarının kesintilere ayrıldığını ifade etmektedir.

Bu çalışmada Avrupa Birliği’ne üye ülkeler arasında bazı ülkeler seçilerek, bu ülkelerde ve Türkiye’de ücretler üzerinde kanun koyucu tarafından belirlenmiş gelir vergisi, sosyal güvenlik prim yükleri ve diğer ek vergi ve yükümlülükler incelenmektedir. En az geçim indirimi, ayırma kuramı, gelir vergisi tarifesi, vergilendirme yöntemleri, gelir vergisi istisnaları ile sosyal güvenlik prim oranları ve matrahları gibi kamusal yükü belirleyen unsurlar çerçevesinde İngiltere, Almanya, İspanya ve Romanya’da ücretleri vergilendirme esasları, zorunlu sosyal güvenlik prim sistemleri ve diğer yükümlülükler ele alınmaktadır.

1. TÜRKİYE VE BAZI AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERDE ÜCRETLER ÜZERİNDEKİ KAMUSAL YÜKLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu kısmında, bazı AB üyesi ülkelerde ve Türkiye’de asgari ve ortalama ücret seviyeleri, ardından ise ücret karşılığı çalışan bir hizmet erbabının bu ülkelerde asgari ve ortalama ücret seviyelerinde gelir elde etmesi varsayımı altında ne kadarlık vergi ve sosyal güvenlik primi yükü ile karşılaşacağı somut olarak ortaya konulacaktır. Asgari ücret ve ortalama ücret seviyelerindeki toplam kesintiler ve net ele geçen ücretler, oluşturulacak şekiller yoluyla karşılaştırılacaktır.

1.1. Ücret Seviyelerinin Karşılaştırılması

Kamusal yük algısında, ücret geliri üzerindeki yasal kesintilerin oransal ağırlığının yanı sıra ücret seviyeleri de etkili olmaktadır. Sözgelimi, devlet tarafından yapılan kesintilerin oranı yüksek, ancak kesinti sonrası kalan gelir miktarı, çalışanın kendisi ve ailesini refah içinde geçindirecek düzeyde ise, yapılan kesintiler tepki çekmeyebilir. Buna karşılık, kesinti oranı düşük, ancak kesinti sonrası kalan gelir miktarı geçim düzeyinin altında ise tepki ortaya çıkabilir ve kamusal yük, olduğundan daha fazla algılanabilir. Bu sebeple ele alınan ülkelerde geçerli asgari ve ortalama ücret seviyelerine göre değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Çalışmada, Avrupa İstatistik Ofisi tarafından 2012 yılının Ocak ayında yayınlanan asgari ücret tutarları kullanılmaktadır. Buna göre, ele alınan ülkeler içerisinde aylık brüt asgari ücret İngiltere’de 1.202 avro, İspanya’da 748 avro, Romanya’da 162 avro, Türkiye’de 363 avrodur (EUROSTAT, 2012). Almanya’da ise resmi olarak asgari ücret uygulaması bulunmamaktadır. Batı eyaletlerinde taşeron sektörde uygulanan 7.89 avro saat ücreti (Stettes, 2012) esas alınır, aylık ortalama çalışma saatinin de 160 olduğu varsayılarak, Almanya’daki aylık brüt asgari ücret düzeyi 1.262 avro kabul edilmiştir.

Siyasi iktidarın sosyal politikasının bir uzantısı olan asgari ücret seviyesi, farklı ve birçok amacın karşılanmasına yönelik olarak belirlenmesine rağmen, ortalama ücret seviyeleri o ülkelerde yapılan kazanç anketi sonuçlarına göre ortaya çıktığından nisbi olarak daha sağlıklı değerlendirme yapmaya uygundur. İngiltere’de 2011 yılı itibariyle aylık ortalama brüt ücret 2.183 sterlin, yıllık ise 26.200 sterlin (Evans, 2011), Almanya’da 2011 yılında aylık 3.311 avro (Destatis, 2012). İspanya’da ise 2012 yılı itibariyle

aylık 2.515 avrodur (Instituto Nacional de Estadística, 2012). Romanya'da Ulusal İstatistik Kurumu verilerine göre, 2012 yılı Mayıs ayı itibariyle aylık ortalama brüt ücret 2.109 leudur (National Institute Of Statistics, 2012, s. 1). Türkiye'de ise kazanç yapısı anketi sonuçlarına göre 2010 yılında aylık ortalama brüt ücret 1.512 liradır (TÜİK, 2012, s. 2).

Tablo 1: Brüt Asgari ve Ortalama Ücret Seviyeleri (Yıllık)

Ülkeler	Asgari Ücret (avro)	Ortalama Ücret (avro)	Kişi Başına GSYİH (avro)
İngiltere	14.424	32.426	30.709
Almanya	15.144	39.756	34.546
İspanya	8.976	30.180	25.822
Romanya	1.944	5.612	6.721
Türkiye	4.356	7.828	8.202

Kaynak: EUROSTAT, 2012; Evans, 2011; Destatis, 2012; Instituto Nacional de Estadística, 2012; National Institute Of Statistics, 2012, s. 1; TÜİK-d, 2012, s. 2 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 1'de, İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya ve ülkemizdeki yıllık brüt asgari ve ortalama ücret seviyeleri ile kişi başına GSYİH rakamlarına yer verilmektedir. Asgari ücretin kişi başına GSYİH'ye oranları, İngiltere'de %47, Almanya'da %43,8, İspanya'da %34,8, Romanya'da %28,9, Türkiye'de ise %53,3'dür. Dolayısıyla Türkiye'de kişi başına GSYİH'ye göre, brüt asgari ücret tutarının nisbi olarak yüksek olduğu görülmektedir. Romanya'da ise söz konusu oran oldukça düşüktür. Bunun sebepleri Romanya'ya doğrudan yabancı yatırımların gelebilmesi için hükümet tarafından rekabetçi ücret politikasının izlenmesi ve özel sektör ücretlerinin yetersizliği yer almaktadır.

Brüt ortalama ücretin kişi başına GSYİH'ye oranları, İngiltere'de %106, Almanya'da %115, İspanya'da %117, Romanya'da %84, Türkiye'de ise %95'dir. Bu sonuçlar Romanya ve Türkiye'de ücretli çalışanların milli gelirden yeterli payı alamadığını göstermektedir.

Brüt ortalama ücret ile brüt ortalama kamu personeli ücretinin karşılaştırılması da kanımızca önemlidir. İngiltere'de brüt ortalama ücretin brüt ortalama kamu personeli ücretine oranı %87'dir. Bu durum İngiltere'de kamu personeli ücretlerinin özel sektör çalışanlarının ücretlerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kamu kesiminde ortalama brüt ücret geliri ilgili olarak Avrupa İstatistik Ofisi'nin verisinden farklı olarak İngiltere'de Ulusal İstatistik Ofisi verilerine göre, tam zamanlı çalışan bir kamu

personelinin ortalama yıllık maaşı 28.802 sterlidir (yaklaşık 35.650 avro). Özel sektörde çalışanların yıllık ortalama maaşı ise 25.000 sterlidir. Bir başka deyişle, İngiltere’de öğretmen, hemşire, memur gibi bir kamu personeli, tipik bir özel sektör çalışanına nazaran yılda 3.802 sterlin daha fazla kazanmaktadır (Barrow, 2012). Kamu kesiminde çalışanların eğitim düzeyi ve vasıflarının özel sektörde çalışanlara göre daha yüksek olması, kamu kesiminde çalışanların yaş ortalamasının özel sektöre göre daha yüksek olmasının kıdem veya deneyime göre maaş düzeylerini yükseltmesi, kamu-daki ücret yüksekliğinin nedenleri olarak söylenebilir (Rogers, 2012).

Romanya ve Türkiye’de de brüt ortalama ücretin brüt ortalama kamu personeli ücretine oranı sırasıyla %88 ve %88,4’dür. Bir başka deyişle, bu ülkelerde de kamu kesimindeki ortalama ücretlerin özel sektördeki ortalama ücretlere göre yüksek olduğu söylenebilir. Romanya’da 2006 yılı sonunda kamu kesimindeki ücretlerin özel sektördeki ücretlerin yaklaşık iki katı olduğu, özellikle son yıllarda kamu çalışanlarının maaş unsurlarındaki iyileştirmelerin özel sektör maaşlarının da yükselmesi yönünde baskı yarattığı belirtilmektedir (Lupu, 2012, s. 1,2). Türkiye’de ise özel sektörde işverenlerin kamusal yüklerden kaçınmak (veya azaltmak) için çalışanları asgari ücret seviyesinden kayıt altına almalarının, özel kesimin güçlü ve kurumsal yapıda olmamasının, paternalistik devlet anlayışının vb faktörlerin de etkisiyle kamu kesimindeki maaş seviyeleri daha yüksektir.

Almanya ve İspanya’da brüt ortalama ücretin brüt ortalama kamu personeli ücretine oranı sırasıyla %103 ve %101’dir. Bu ülkelerde kamu kesimi ücretleri ile özel kesim ücretlerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

1.2. Asgari ve Ortalama Ücret Seviyesinde Kamusal Yüklerin Karşılaştırılması

Asgari ücret tutarı bir ülkede genellikle tüm çalışanları veya en azından ülkede çalışanların önemli bir kısmını ilgilendirmektedir. Bu sebeple çalışmanın bu kısmında ele alınan ülkelerde asgari ücret ve sonrasında ortalama ücret üzerindeki kamusal yükler karşılaştırılacaktır. Çalışmanın bu başlığında, yukarıda ifade edilen asgari ücret tutarları ile ortalama ücret tutarları kullanılmaktadır. Söz konusu tutarlar brüt tutarlar olup, ulusal düzeyde gerçekleştirilen düzenlemeler yoluyla net asgari ücrete (veya ortalama ücrete), işverene maliyete ve toplam kamusal yüke ulaşılmaktadır. Ayrıca, yapılan hesaplarda hizmet erbabının bekar, çocuksuz, 30 yaşında ve sağlıklı olduğu varsayılmaktadır.

1.2.1. İngiltere’de Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Kamusal Yüklerin Hesaplanması

İngiltere’de 2012-2013 mali dönemi için kişisel indirim miktarları 65 yaşın altında olanlar için 100.000 sterline kadar olan kazançlar için 8.105 sterlin iken, 100.000 ile 116.210 sterlin arasında indirim miktarı sifıra doğru yaklaşmakta ve 116.210 sterlinin üzerindeki kazançlar için kişisel indirim uygulanmamaktadır. 65-74 yaş aralığında kişisel indirim miktarı 10.500 sterlinden, 75 yaş ve üzerinde ise 10.660 sterlinden başlayarak kademeli olarak azalmakta ve yine 116.210 sterlinin üzeri kazançlarda uygulanmamaktadır. Görme engelliler için ise kişisel indirim miktarına 2.100 sterlin ilave olunmaktadır.

Gelir vergisi oranlarına bakıldığında, kişisel indirim miktarının altında elde edilen kazançlar için vergi alınmadığını söylemek gerekir. Kişisel indirim miktarının üzerindeki ilk 34.370 sterlin kadarlık kazanç için %20’lik temel oran geçerlidir. 34.370 sterlin ile 150.000 sterlin arasındaki gelir dilimi için “daha yüksek oran” olarak adlandırılan %40’lık oran, 150.000 sterlinin üzerindeki gelir dilimi içinse %50’lik ek oran tatbik edilmektedir.

Gelir vergisi tarifesinde matrah aralıklarının nisbeten yüksek olduğu söylenebilir. Kişisel indirimden sonraki 34.370 sterlin gibi hayli uzun bir matrah aralığı için %20 oranı geçerlidir. İngiltere’de ortalama ücret seviyelerinde standart oran geçerlidir. Bir ücretlinin %40 oranından vergilendirilebilmesi için yıllık ücretinin 42.475 sterlini aşması gereklidir. Birkaç örnek vermek gerekirse, İngiltere’de şehir planlamacıları 35.112 sterlin, bilimsel araştırmacılar 34.004 sterlin, eğitim uzmanları 33.134 sterlin, finans ve yatırım analistleri 32.747 sterlin, psikologlar 32.442, eczacılar 36.211, mimarlar 36.375 sterlin, inşaat mühendisleri 35.009 sterlin, polis memurları 38.918 sterlin, yükseköğretim görevlileri 42.263 sterlin yıllık ortalama brüt ücret elde etmektedirler (Evans, 2011).

Ücret geliri sahipleri ve onların işverenlerinin katlanmak zorunda olduğu bir başka kamusal yükümlülük ise ulusal sigorta kesintileridir. Çalışanlar, devletin erkeklerde 65, kadınlarda 60 olarak belirlediği, emeklilik yaşına kadar Ulusal Sigorta katkı payı yatırmak zorundadır. Diğer ülkelerden farklı olarak İngiltere’de aynı gelir vergisinde olduğu gibi artan oranlı bir sosyal güvenlik tarifesinden söz etmek mümkündür. Yıllık 7.592 sterlinin altında olan kazançlar için katkı payı yatırılmamaktadır. 7.592 sterlin ile 42.484 sterline kadar olan kazançlar için %12’lik katkı payı yatırma zorun-

luluğu bulunmaktadır. 42.484 sterlinin üzerindeki fazla kazanç kısmı içinse ilave olarak %2 katkı payı yükümlülüğü getirilmiştir.

Bu bilgiler çerçevesinde İngiltere’de asgari ve ortalama brüt ücret seviyelerinde vergi ve ulusal sigorta yükümlükleri aşağıdaki Tablo 2’deki gibi hesaplanmaktadır.

Tablo 2: İngiltere’de Yıllık Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Vergi ve Prim Yükü

Gelir ve Kesintiler	Açıklama	Asgari Ücret*	Ortalama Ücret*
1. Brüt Ücret		11.251,44**	26.200,00
2. Kişisel İndirim		8.105,00	8.105,00
3. Matrah	(1)-(2)	3.146,44	18.095,00
4. Gelir Vergisi	(3)*Tarife	629,29	3.619,00
5. Ulusal Sigorta (Çalışan)		439,13	2.232,96
6. Toplam Kesintiler	(4)+(5)	1.068,42	5.851,96
7. Net Ücret	(1)-(6)	10.183,02	20.348,04
8. Ulusal Sigorta (İşveren)		519,35	2.582,26
9. İşverene Maliyet	(1)+(8)	11.770,79	28.782,26
10. Gelir Vergisi Yükü (%)	(4)/(1)	5,6	13,8
11. Kamusal Yük (Ücretli) (%)	(6)/(1)	9,5	22,3
12. Kamusal Yük (Ücret) (%)	[(9)-(7)]/(9)	13,5	29,3

*Asgari ve ortalama ücret rakamları ulusal para cinsinden (sterlin) dikkate alınmıştır.

**30 Temmuz 2012 itibariyle aylık asgari ücret tutarı olan 1.202 Eur, 937,62 sterline eşittir. Yıllık olarak ise, 11.251,44 sterlin bulunmaktadır.

Kaynak: “UK PAYE Income Tax Calculator 2012” vergi ve prim hesaplama programından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde, kişisel indirim miktarının İngiltere’de geçerli asgari ücretin %72’si gibi oldukça yüksek bir seviyede olduğu dikkat çekmektedir. En az geçim indirimi yöntemi olarak matrahtan indirim yönteminin belirlenmiş olmasının özellikle yüksek gelir sahipleri açısından vergi yükünü azaltıcı etki yarattığı söylenebilir. Çünkü bu yöntemde gelir sahiplerinin, indirim tutarı matrahtan yapıldığı için, daha yüksek vergi oranlarına tabi olma olasılığı azalmaktadır. Buna karşılık Türkiye’de uygulanan vergiden indirim yönteminde gelir sahiplerinin öncelikle gelir vergisi hesaplandığı için yüksek oranlara tabi olma olasılığı daha yüksektir. Dolayısıyla İngiltere’de uygulanmakta olan matrahtan indirim yönteminin mükellefler açısından daha avantajlı bir yöntem olduğunu ve daha düşük vergi yüküne maruz kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ücretliler üzerindeki gelir vergisi yükü ve kamusal yükler değerlendirildiğinde, kişisel indirim sebebiyle asgari ücret düzeyinde gerçek gelir vergisi yükünün %5,6, gerçek kamusal yükün %9,5 olduğu görülmektedir. Ortalama ücret düzeyinde ise %40'lık gelir vergisi oranına ve %2'lik ek ulusal sigorta katkı payına maruz kalınmasada, gerçek gelir vergisi yükü ve kamusal yükün ücret seviyesindeki artışla orantılı olarak yükseldiği izlenmektedir. Ortalama ücret seviyesinde gerçek gelir vergisi yükü %13,8, gerçek kamusal yükün ise %22,3 olarak gerçekleşmiştir.

1.2.2. Almanya'da Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Kamusal Yüklerin Hesaplanması

Tablo 3: Almanya'da Yıllık Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Vergi ve Prim Yükü

Gelir ve Kesintiler	Açıklama	Asgari Ücret**	Ortalama Ücret**
1. Brüt Ücret		15.144,00	39.732,00
2. İndirimler*		3.649,00	6.531,00
3. Matrah	(1)-(2)	11.495,00	33.201,00
4. Gelir Vergisi	(3)*Tarife	599,00	6.658,00
5. Dayanışma Vergisi		-	366,19
6. Sosyal Güvenlik Kesintileri (Çalışan)		3.138,59	8.234,46
-Zorunlu Emeklilik Katkı Payı (%9,8)			
-İşsizlik Sigortası (%1,5)			
-Sağlık Sigortası (%8,2)			
-Sakatlık Sigortası (%1,225)			
7. Toplam Kesintiler	(4)+(5)+(6)	3.737,59	15.258,65
8. Net Ücret	(1)-(7)	11.406,41	24.473,35
9. Sosyal Güvenlik Kesintileri (İşveren)		2.816,78	7390,16
-Zorunlu Emeklilik Katkı Payı (%9,8)			
-İşsizlik Sigortası (%1,5)			
-Sağlık Sigortası (%7,3)			
10. İşverene Maliyet	(1)+(9)	17.960,78	47.122,16
11. Gelir Vergisi Yükü (%)	(4)/(1)	4,0	16,8
12. Kamusal Yük (Ücretli) (%)	(7)/(1)	24,7	38,4
13. Kamusal Yük (Ücret) (%)	[(10)-(8)]/(10)	36,5	48,1

* Sağlık sigortası ve emeklilik katkı payı ile Vergi Kategorisi I için belirlenmiş sabit kesintinin toplamını ifade etmektedir.

** Para birimi avrodur.

Kaynak: "German Tax Wage Calculator 2012" programından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Almanya, artan oranlı gelir vergisinin daha etkin işlediği ülkeler arasında olduğu söylenebilir. Tarife yapısının diğer ülkelerden farklı olarak çok aşamalı ve doğrusal artan oranlı olması gelir vergisi yükünün daha yüksek olmasını sağlamaktadır. Bir başka deyişle, bir tarife basamağı içinde matrahın büyüklüğüne bağlı olarak tek bir oran değil, sürekli artan oran uygulanmaktadır.

Tablo 3'de asgari ve ortalama ücret düzeylerinde gelir vergisi yüküne bakıldığında, asgari ücret üzerindeki gerçek gelir vergisi yükü %4 iken, ortalama ücret düzeyinde %16,8'e yükselmektedir. Ortalama ücret, asgari ücretin 2,6 katı iken, ortalama ücret düzeyindeki gelir vergisi yükü asgari ücret düzeyindeki gelir vergisi yükünün 4,2 katıdır. Bu sonuç Alman gelir vergisi tarifesinin gelir düzeyine son derece duyarlı olduğunu göstermektedir.

Gelir vergisinin hesaplanması ile ilgili olarak, 2012 yılı için miktarı 8.004 avro olan en az geçim indirimi tutarının vergi tarifesinin bir parçası olduğunu belirtmek gerekir. Bir başka deyişle, bu tutar için %0'lık oran geçerli bulunmakta, dolayısıyla matrahtan indirim yöntemi uygulanmaktadır.

Ücretler üzerinde gelir vergisi dışında yük oluşturan diğer vergi dayanışma vergisidir. Tablo'da görüldüğü üzere, söz konusu vergi asgari ücret düzeyinde hesaplanmaz iken, ortalama ücret düzeyinde hesaplanmıştır. Bunun sebebi, dayanışma vergisi için düşük gelir düzeyleri için istisna tutarının belirlenmiş olmasıdır.

Hizmet erbabı olarak çalışan gerçek kişi, Katolik, Protestan veya diğer kiliselere üye ise kilise vergisi ödemek zorundadır. Miktarı ise hesaplanan gelir vergisi tutarının %9'udur. Örnek hesaplamada, kilise vergisi dikkate alınmamıştır.

Almanya'da hizmet erbabının medeni durumu, eşinin çalışıp çalışmaması, kendisinin ilave işlerde çalışıp çalışmaması ve çocuk sayısına bağlı olarak çeşitli vergi kategorileri tasarlandığından çalışanın hangi vergi kategorisinde yer aldığı önem arz etmektedir. Verilen örnek hesaplamada, çalışanın bekar ve çocuksuz olduğu kabul edildiğinden vergi kategorisi I olarak dikkate alınmıştır. Sözelimi, hizmet erbabının eş zamanlı olarak başka işverenlerden de ücret aldığı düşünülürse, vergi kategorisi VI olarak kabul edilecektir. Bu durumda ortalama ücret düzeyinde gerçek gelir vergisi yükü %16,8'den %28,2'ye, gerçek kamusal yük ise, %38,4'den %50,3'e yükselmektedir.

Çalışanların yaş düzeyi de gelir vergisi yükü ile kamusal yükler üzerinde belirleyici olmaktadır. 65 yaş ve üzerindeki için matrahı azaltıcı yaşlılık indiriminin devreye girmesiyle kamusal yükler azalmaktadır. Örnek hesap-

lamadaki çalışanın yaşı 67 olarak kabul edilirse, ortalama ücret düzeyinde gerçek gelir vergisi yükü %16,8'den %15,7'ye, gerçek kamusal yük ise, %38,4'den %37,3'e düşmektedir.

Çalışanlara yıl içinde verilen 13'ncü maaş, yılbaşı ikramiyeleri veya diğer ek ödemelerin tamamı brüt ücrete ilave olunarak gelir vergisi matrahını ve sosyal güvenlik primleri matrahını o ölçüde artırmaktadır.

Almanya'da ücret üzerindeki kamusal yükün bileşenleri içinde sosyal güvenlik kesintileri daha büyük ağırlığı oluşturmaktadır. Sigorta kollarının daha yaygın ve prim oranlarının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Katkı paylarının çalışan ve işveren arasında eşit dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

1.2.3. İspanya'da Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Kamusal Yüklerin Hesaplanması

Tablo 4: İspanya'da Yıllık Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Vergi ve Prim Yükü

Gelir ve Kesintiler	Açıklama	Asgari Ücret	Ortalama Ücret
1. Brüt Ücret		8.976,00	30.180,00
2. İndirimler	(3)+(4)	3.448,44	4.568,43
3. İş Performansı (RTOS Trabajo)*		2.652,00	2.652,00
4. Sosyal Güvenlik İndirimi (Seguridad Social)		796,44	1.916,43
5. Matrah	(1)-(2)	5.527,56	25.611,57
6. Hesaplanan Gelir Vergisi	(5)*Tarife	1.368,07	6.753,84
7. En Az Geçim İndirimi	5.150*Tarife	1.274,87	1.274,87
8. Ödenecek Gelir Vergisi	(6)-(7)	93,20	5.478,97
9. Sosyal Güvenlik Kesintisi (Çalışan)	(1)*%6,35	569,98	1.916,43
10. Toplam Kesintiler	(8)+(9)	663,18	7.395,40
11. Net Ücret	(1)-(10)	8.312,82	22.784,60
12. Sosyal Güvenlik Kesintisi (İşveren)	(1)*%29,9	2.683,83	9.023,82
13. İşverene Maliyet	(1)+(12)	11.659,83	39.203,82
14. Gelir Vergisi Yükü (%)	(8)/(1)	1	18,2
15. Kamusal Yük (Ücretli) (%)	(10)/(1)	7,4	24,5
16. Kamusal Yük (Ücret) (%)	[(13-11)]/(13)	28,7	41,9

*"Rendimientos del Trabajo" adıyla brüt ücretten yapılan 2.652 avro tutarındaki indirim yapılmasına izin verilmektedir (Sanchez Blazquez, 2011).

Kaynak: <http://www.irpf.eu/> adresindeki "Tabla de Retenciones del IRPF", "Nominas-Hoja de Calculo" excel dosyadan yararlanılarak hazırlanmıştır.

İspanya'da vergilenebilir ücret gelirine ulaşmak için brüt ücretten bütün ücretlileri ilgilendiren genel bazı indirimlerin yapılması gerekmektedir.

Bunlardan ilki “Rendimientos del Trabajo” adıyla sabit 2.652 avro tutarındaki indirimdir. İkincisi ise, sosyal güvenlik katkı payı indirimleridir. Ücretlilere ait olan sosyal güvenlik katkı payı oranı %6,35’dir. Bunun %4,70’i genel katkı payı, %1,55’i işsizlik sigortası prim oranı, %0,1’i ise mesleki eğitim prim oranıdır. Ancak sosyal güvenlik indiriminin miktarı belirlenirken, yıllık 12.542,4 avro taban matrahı, yıllık 38.761,2 avro tavan matrahı ifade etmektedir. İspanya’da asgari ücret düzeyi taban matrahının altında bulunduğu için %6,35’lik oran taban matraha uygulanmıştır. Sosyal güvenlik indiriminin belirlenmesinde bazı sektörlerdeki çalışanlar için tavan matrah aynı olmasına karşılık, farklı taban matrahlar da belirlenmiştir. Örneğin, idari memur ve görevliler için taban matrah genel tutardan daha düşük miktarda, 8.978,4 avro olarak belirlenmiştir.

İspanya’da en az geçim indirim yöntemi olarak Türkiye’de olduğu gibi vergiden indirim yöntemi uygulanmaktadır. Bu yöntemde göre, öncelikle brüt ücretten yapılan indirimler sonrası kalan matraha (vergiye tabi gelir) gelir vergisi tarifesi uygulanmaktadır. Sonrasında ise İspanya’da miktarı 5.150 avro olan belirlenmiş olan en az geçim indirimi tutarının gelir vergisi tarifesine göre vergisi bulunarak hesaplanan gelir vergisinden düşülmekte ve aradaki fark gelir vergisi olarak ödenmektedir. Bu yöntemin yüksek gelir sahipleri için dezavantajlı bir yöntem olduğu İspanya’da da görülmektedir. Tablo’da yer verilen örnek yük hesaplamasında, ortalama ücret düzeyi, asgari ücret düzeyinin 3,4 katı olmasına rağmen, ortalama ücret düzeyindeki gerçek gelir vergisi yükü, asgari ücret düzeyindeki gerçek gelir vergisi yükünün 18,2 katıdır.

Sosyal güvenlik prim oranlarının çalışanlar ve işverenler açısından çok farklı dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Çalışanların katlanmak zorunda olduğu sosyal güvenlik prim oranı toplam %6,35 iken, işverenlerin sosyal güvenlik prim oranı toplam %29,9’dur. Bunun %23,6’sını genel katkı payı, %5,5’ini işsizlik sigortası, %0,2’sini maaş garanti fonu kesintisi ve %0,6’sını mesleki eğitim oranı oluşturmaktadır.

İspanya’da ücretler üzerindeki kamusal yüklerin düşük gelir düzeylerinde ağırlıklı kısmını sosyal güvenlik kesintileri oluşturmaktadır. Buna karşılık, ücret düzeyi yükseldikçe, gelir vergisi tarifesinin artan oranlı yapısı sebebiyle gelir vergisi yükünün arttığı görülmektedir. Asgari ücret düzeyinde gerçek gelir vergisi yükü %1 iken, ortalama ücret düzeyinde %18,2’dir. Ücretli açısından kamusal yükün ağırlığına bakıldığında, asgari ücret düzeyinde yükün %7,4, ortalama ücret seviyesinde %24,5 olduğu görülmektedir.

1.2.4. Romanya'da Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Kamusal Yüklerin Hesaplanması

Romanya'da yerleşik olan ücretlilerin çeşitli giderlerine istinaden bir kişisel ödenek miktarı belirlenmiştir. Kişisel ödenek tutarı, vergi hesaplanmadan önceki brüt gelirden düşülmektedir. Mevcut kişisel ödenek miktarı aylık 250 leu tutarındadır. Ancak 3.000 leudan fazla gelir elde edenler indirimden yararlanamamaktadır (ACCA, 2012, s. 2). Gelir elde edenin bakmakla yükümlü olduğu eş ve çocukların her biri için 100 leu ek indirim hakkı bulunmaktadır. Böyle durumlarda kişisel ödenek miktarının üst sınırı 650 leu düzeyine yükselmektedir. Bakmakla yükümlü olduğu eş ve çocukların toplamı 4 ve üzerinde ise en fazla 650 leu indirimden yararlanılmaktadır.

Tablo 5: Romanya'da Yıllık Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Vergi ve Prim Yükü

Gelir ve Kesintiler	Açıklama	Asgari Ücret	Ortalama Ücret
1. Brüt Ücret		8.924,00	25.308,00
2. İndirimler	(3)+(4)	4.472,46	5.512,32
3. Kişisel İndirim		3.000,00	1.336,50
4. Sosyal Güvenlik Kesintileri (Çalışan)		1.472,46	4.175,82
4.1. Emeklilik (%10,5)		937,02	2.657,34
4.2. İşsizlik (%0,5)		44,62	126,54
4.3. Sağlık Sigortası (%5,5)		490,82	1.391,94
5. Matrah	(1)-(2)	4.451,54	19.795,68
6. Gelir Vergisi	(4)*%16	712,25	3.167,31
7. Toplam Kesintiler	(4)+(6)	2.184,71	7.343,13
8. Net Ücret	(1)-(6)	6.739,29	17.964,87
9. Sosyal Güvenlik Kesintileri (İşveren)		2.476,41	7.022,97
9.1. Emeklilik (%20,8)		1.856,19	5.264,06
9.2. Sağlık Sigortası (%5,2)		464,05	1.316,02
9.3. Mesleki Hastalık (%0,85)		75,85	215,12
9.4. İşsizlik (%0,5)		44,62	126,54
9.5. Dayanışma Fonu Sigortası*		-	-
9.6. İş Kazası Sigortası (%0,15, var-sayılan)		13,39	37,96
9.7. Bölgesel İşgücü Teftiş Kurulu (%0,25)		22,31	63,27
10. İşverene Maliyet	(1)+(9)	11.400,41	32.330,97
11. Gelir Vergisi Yükü (%)	(6)/(1)	8,0	12,5
12. Kamusal Yük (Ücretli) (%)	(7)/(1)	24,5	29,0
13. Kamusal Yük (Ücret) (%)	[(10)-(8)]/(10)	40,9	44,4

* 50 ve üzerinde işçi çalıştıran işyerleri için işverenlerin sosyal güvenlik yükümlülükleri arasındadır.

Kaynak: PWC, 2011, s. 29; ACCA, 2012, s. 4 verilerinden istifade edilerek hazırlanmıştır.

Aylık brüt ücret geliri 1.000 leu ile 3.000 leu arasında olanlar için kişisel indirim (ödenek) miktarı aylık 250 leudan aşağı düşmektedir. Romanya Ekonomi ve Maliye Bakanlığının düzenlemesi ile 250 leudan daha düşük bir kişisel indirim miktarı belirlenmektedir (Srinivasan, 2009). Buna göre, $250 * [1 - (\text{Aylık Brüt Gelir} - 1.000) / 2.000]$ formülü ile yararlanılabilecek kişisel indirim miktarı ortaya çıkmaktadır (ACCA, 2012, s. 2). Tablo'da ortalama ücret düzeyi için yapılan tipik hesaplamada yukarıdaki formül uygulandığında kişisel indirim miktarı yıllık 1.336,50 leu olarak hesaplanmaktadır.

Kişisel indirim dışında sendika aidatları ve ihtiyari olarak özel emeklilik şirketlerine yaptığı katkı payları vergilenebilir ücret gelirine ulaşmak için brüt ücretten indirilebilir (European Taxation Database, 2012).

Romanya için yapılan tipik vergi ve kamusal yük hesaplamasında asgari ücret düzeyindeki gerçek gelir vergisi vergi yükünün ele alınan diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında yüksek olduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde gelir vergisi tarifesi başlangıç oranlarına göre gerçek gelir vergisi yükünde daha büyük düşüşler gerçekleşmektedir. Tipik hesaplamadaki varsayımın ötesine geçerek, asgari ücret ile çalışan hizmet erbabının sözgelimi evli, eşinin çalışmadığını ve 2 küçük çocuğu olduğu düşünüldüğünde, aylık kişisel indirim tutarı 550 leuya yükselecektir. Vergilenebilir ücret gelirindeki düşüşe paralel olarak gerçek gelir vergisi yükü %1,5'lar seviyesinde gerçekleşecektir.

Asgari ücret düzeyinde, gerçek gelir vergisi yükü %8 iken, ücretli üzerindeki prim dahil kamusal yükün gerçek ağırlığı %24,5'dir. Ortalama ücret düzeyinde ise düz oranlı vergilemenin etkisiyle gerçek gelir vergisi yükünün fazla yükselmediği ortaya çıkmaktadır. Ortalama ücret düzeyinde gerçek gelir vergisi yükü %12,5 iken, kamusal yük oranı %29'dur.

Sosyal güvenlik kesintileri bağlamında Romanya'da, sigorta kollarının yaygın ve prim oranlarında özellikle işveren paylarının yüksekliğinden söz edilebilir. Sosyal güvenlik primleri çalışan payı %16,5 iken, işveren payı %27,75 düzeyindedir.

1.2.5. Türkiye'de Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Kamusal Yüklerin Hesaplanması

Türkiye'de asgari ücretin düzeyi yanında, asgari ücret üzerindeki kamusal yükler de sürekli tartışma konusu olmaktadır. Çünkü bu kamusal yükler dolayısıyla işçi, brüt ücretinin bir kısmından vazgeçmek durumunda kalmaktadır. İşveren ise katlandığı mali yüklerin fazlaşması sebebiyle durumdan memnun değildir. Bu sebeple her iki kesimde asgari ücret üzerin-

deki vergi, sigorta ve fon kesintilerinin azaltılmasını her platformda savunmaktadır. Asgari ücretin getiriliş gayesi, çalışanlara ve ailelerine insan onuruna yakışır bir yaşam standardı oluşturmak ise, doğaldır ki sosyal devlet anlayışı gereği asgari ücret üzerindeki bu yükler tamamen kaldırılmalı veya en azından daha makul seviyelere çekilmelidir.

Türkiye’de İş Kanunu hükümlerine göre çalışmakta olan ücretlilerin büyük kısmı, ağır yükler sebebiyle, resmi olarak kayıtlarda asgari ücret veya az üzerinde olan bir değerle gösterilmektedir. Bu sebeple, ücretler üzerindeki vergi (gelir ve damga vergileri) ve sosyal güvenlik primi yüklerini asgari ücret örneğinde incelemek yerinde olacaktır.

2012 yılının ilk yarısında bekar bir asgari ücretli, brüt ücretinin yaklaşık %79,1’ini net olarak elde etmektedir. İşçi açısından brüt ücret ile net ücret arasındaki farkın son yıllarda azalma eğilimine girdiği söylenebilir. Asgari ücretli, 1995 yılında brüt ücretinin %65,6’sını, 2000 yılında %75,4’ünü (Bağdadioğlu, 2000), 2005 yılında ise %71,6’sını (Türk-İş, 2006, s. 10) net olarak elde etmekteydi. Son yıllarda brüt ücret ile net ücret arasındaki makasın azalma nedenlerinden en önemlisi asgari geçim indirimi uygulamasıdır.

Tablo 6: Türkiye’de Yıllık Asgari ve Ortalama Ücret Üzerindeki Vergi ve Prim Yükü

Gelir ve Kesintiler	Açıklama	Asgari Ücret	Ortalama Ücret
1. Brüt Ücret^a		10.638,00	18.144,00
2. SGK Primi (İşçi Payı) (%14)	(1)*0,14	1.489,32	2.540,16
3. İşsizlik Sigortası Primi (İşçi Payı) (%1)	(1)*0,01	106,44	181,44
4. Gelir Vergisi Matrahı	(1)-(2)-(3)	9.042,24	15.422,40
5. Hesaplanan Gelir Vergisi Tutarı	(4)*Tarife	1.356,34	2.584,48
6. Asgari Geçim İndirimi ^b	(1)*0,50*0,15	797,85	797,85
7. Ödenecek Gelir Vergisi Tutarı	(5)-(6)	558,49	1.786,63
8. Damga Vergisi (%0,66)	(1)*0,0066	70,21	119,75
9. Kesintiler Toplamı	(2)+(3)+(7)+(8)	2.224,46	4.627,98
10. Net Ücret	(1)-(9)	8.413,54	13.516,02
11. SSK Primi (İşveren Payı) (%19,5)	(1)*0,195	2.074,41	3.538,08
12. İşsizlik Sigortası Primi (İşveren Payı) (%2)	(1)*0,02	212,76	362,88
13. İşverene Maliyeti	(1)+(11)+(12)	12.925,17	22.044,96
14. Gelir Vergisi Yükü (%)	(7)/(1)	5,2	9,8
15. Kamusal Yük (Ücretli)	(9)/(1)	20,9	25,5
16. Kamusal Yük (Ücret) (%)	[(13)-(10)]/(13)	34,9	38,7

a. Brüt asgari ücret tutarı, 2012 yılının ilk altı aylık dönemi için 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan tutardır.

b. Hizmet erbabının bekar ve çocuksuz olduğu kabul edildiği için yararlanabilecek asgari geçim indirimi oranı %50’dir.

Örnekteki asgari ücretlinin evli ve eşinin çalışmadığı kabul edilip, çocuklarının olduğu varsayılrsa idi, brüt ile net ücret arasındaki fark daha az olacaktı. Asgari ücretlinin evli, eşinin çalışmadığı ve 2 çocuk sahibi olduğu varsayımı ile hareket edilmiş olsa, asgari geçim indirimi oranı %75'e yükseleceğinden, net ücret brüt ücretin %83'ü seviyelerinde olacaktır.

Asgari ücret üzerindeki kamusal yükler ile ilgili ikinci boyut, işverenin katlandığı maliyetlerdir. Gerçek hayatta çalışanların işverenler ile net ücret üzerinden anlaşması sonucu, işçiye ait mali yükümlülüklerinde işveren tarafından karşılanması gerçeği göz önüne alınırsa, işveren her 100 liranın yaklaşık 65 lirasını çalışana net ücret olarak vermekte, 35 lirasını ise vergi, sigorta ve diğer mali yükümlülükler dolayısıyla devlete ödemektedir. Bir başka bakış açısıyla, çalışana ödediği 100 lira net ücret yanında devlete 54 lira ödemektedir. Bu rakamsal analizden anlaşılmaktadır ki çalışana ödediği net ücretin yaklaşık yarısı kadar devlete vergi ve prim ödeme yükümlülüğü ve sorumluluğu altına girmektedir.

Asgari ücretlinin brüt ücretinden yapılan kesintilerin dağılımına bakıldığında, SGK primi, işsizlik sigortası primi ve damga vergisinin brüt ücret içindeki payları aynı zamanda bu prim ve vergilerin oranlarını vermektedir. Bu durum söz konusu prim ve vergilerin matrahlarının brüt ücret olduğunu göstermektedir. Halbuki gelir vergisi yükü, matrahtan (brüt ücretten) yapılan indirimlerin ve asgari geçim indiriminin etkisiyle %5,2'ler düzeyinde kalmıştır. Yani indirimlerin matrahı oldukça aşındırdığı ve asgari ücretlinin mümkün olduğunca gelir vergisi dışında tutulduğu görülmektedir. Asgari ücretli açısından kamusal yüklerin ağırlığı ise %20,9 seviyesindedir.

Türkiye'de ortalama ücret seviyesinde ise, gelir vergisi yükü ve kamusal yükün arttığı görülmektedir. Ortalama ücret elde eden bir çalışanın gelir vergisi tarifesinde ikinci dilime yükselmesi ile gelir vergisi yükü %9,8'e ulaşmaktadır. Sosyal güvenlik katkı payı, işsizlik sigortası primi ve damga vergisi de eklendiğinde ücretlinin kamusal yükünün brüt ücrete göre ağırlığı %25,5'e yükselmektedir.

2. Bazı AB Üyesi Ülkelerde ve Türkiye'de Kamusal Yüklerin Karşılaştırılması

İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya ve Türkiye'de ücretler üzerindeki kamusal yükün belirleyicileri faktörleri arasında en az geçim indirimi önem arz etmektedir. En az veya asgari geçim indirimi uygulamalarının amacı gelir sahiplerinin geçimlerini sürdürebilecekleri düzeydeki gelir miktarının

vergi dışı bırakılmasıdır. Söz konusu ülkelerde en az geçim indirimi tutarları o ülkelerdeki asgari ve ortalama ücret seviyeleri ile kıyaslandığında aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: Geçim İndirimi Miktarlarının Asgari ve Ortalama Ücrete Oranları

	Tutar*	Asgari Ücrete Oranı	Ortalama Ücrete Oranı
İngiltere	8.105 sterlin	72,0	30,9
Almanya	8.004 avro	52,9	20,1
İspanya	5.151 avro	57,4	26,5
Romanya	3.000 leu	33,6	11,9
Türkiye	5.319 lira	50,0	29,3

* Geçim indirimi tutarları şahsi ve ailevi durumdan bağımsız olarak, sadece mükellefin kendisi için belirlenen tutarlardır.

Tablo 7’de geçim indiriminin asgari ücrete oranından ziyade, ortalama ücrete oranına göre değerlendirme yapmak daha doğru sonuçlar verebilecektir. Zira, siyasi iktidarın politikasının bir uzantısı kabul edilebilecek olan asgari ücret seviyesi, farklı ve birçok amacın karşılanmasına yönelik olarak belirlenmektedir. Ancak, ortalama ücret seviyeleri o ülkelerde yapılan kazanç anketi sonuçlarına göre ortaya çıktığından nisbi olarak daha sağlıklı değerlendirme yapmaya uygundur. Özellikle Romanya’da en az geçim indirimi miktarının sembolik olduğu ortaya çıkmaktadır. İngiltere, Almanya ve İspanya’da medeni durum, çocuk sayısı, sakatlık durumu, yaş, bakmakla yükümlü olunan ileri yaştaki büyükler gibi faktörler dikkate alınarak ilave geçim indirimi tutarlarının sağlanması en az geçim indirimi uygulamasını amacına yaklaştırmaktadır.

Uygulama yöntemi olarak ele alındığında İspanya ve Türkiye’de² vergiden indirim (dekot) yöntemi uygulanırken, diğerlerinde matrahtan indirim yöntemi uygulanmaktadır. Hatta Almanya’da bir indirim olarak değil, artan oranlı gelir vergisi tarifesinde %0’lık dilim olarak değerlendirilmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere, vergiden indirim yöntemi özellikle yüksek gelir seviyelerinde bulunanlar için vergi yükünün daha fazla olmasını sağlayan dezavantajlı bir yöntemdir.

Kamusal yükün bileşenleri arasında ilki gelir vergisidir. Gelir vergisi tarifeleri, Türkiye ve AB üyelerinin büyük bir kısmında artan oranlı bir yapıda-

² Türkiye ve İspanya için verilen geçim indirimi tutarları, diğer ülkeler ile uyum sağlaması açısından matrah olarak verilmektedir. Bütün ülkelerde geçim indirimi tutarlarının vergi karşılığı kadar bir menfaat elde edildiği açıktır.

dır. Ele alınan ülkeler arasında Romanya'da ise düz oranlı bir gelir vergisi tarifesi bulunmaktadır. Ücret karşılığı çalışan hizmet erbabı genellikle tarifelerin üst basamaklarındaki oranlara maruz kalmadıklarından özellikle başlangıç oranları ve matrah uzunlukları önem arz etmektedir.

Tablo 8: Ortalama Ücret Düzeyindeki Çalışanın Karşılaşabileceği Gelir Vergisi Oranları

	Gelir Vergisi Tarifesi (Başlangıç Kısmı)	Ortalama Ücret (Yıllık)	Ortalama Ücretlinin Karşılaşabileceği Oranlar
İngiltere	34.370 sterline kadar %20	26.200 sterlin	%20
Almanya	52.882 avroya kadar %14-%42	39.732 avro	%14-%42
İspanya	17.707,20 avroya kadar %24,75 17.707,20-33.007,20 avro arası %30	30.180 avro	%24,75 ve %30
Romanya	%16	25.308 leu	%16
Türkiye	10.000 liraya kadar %15 25.000 liraya kadar %20	18.144 lira	%15 ve %20

Tablo 8, ortalama ücret düzeyindeki bir çalışanın en yüksek oranlar ile karşılaşma ihtimalinin İspanya'da olduğunu göstermektedir. Ancak çalışmanın temel argümanlardan birisi mutlak gelir vergisi oranlarının her zaman gerçek gelir vergisi yükü hakkında fikir vermediği ve gerçek yükü doğru yansıtmadığıdır. Önemli olan husus ülkede geçerli gelir vergisi mevzuatı ile gelirin ne ölçüde kişiselleştirildiğine bağlı olarak ortaya çıkan gerçek gelir vergisi yüküdür.

Kamusal yükler arasında gelir vergisi dışında, vergi yükümlülüğü olarak önemli bir yük oluşturan vergi bulunmamaktadır. Almanya'daki dayanışma vergisi ile kilise vergisi ve Türkiye'deki damga vergisi söz konusu vergilerdendir.

Kamusal yükün bileşenleri arasında gelir vergisinden daha büyük ağırlığı ise sosyal güvenlik primleri oluşturmaktadır. Mutlak olarak düşünüldüğünde gelir vergisi oranları yüksek olmasına rağmen, gelir vergisi matrahını aşındıran birçok unsur bulunduğundan sosyal güvenlik primleri daha büyük mali külfet yaratmaktadır. Lakin uluslararası değerlendirmelerde ücret üzerindeki dolaysız bir vergi olarak değerlendirilmesine karşılık, sosyal güvenlik primlerinin karşılığında bir kamu hizmeti karşılığı olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

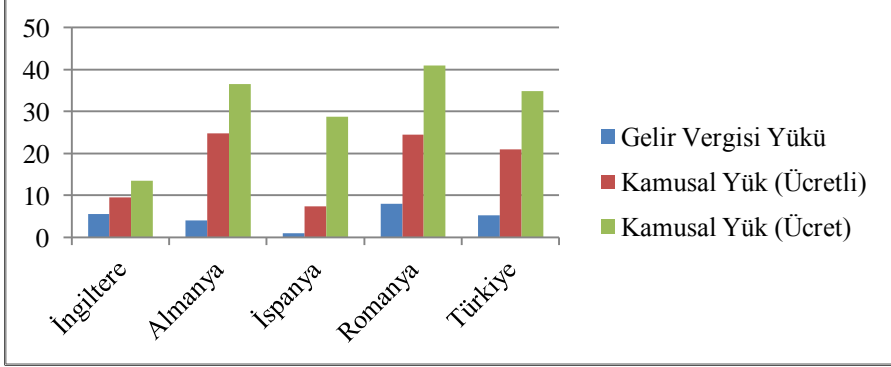
Tablo 9: Sosyal Güvenlik Katkı Payı Oranları

	Çalışan Payı	İşveren Payı
İngiltere	7.592 sterline kadar %0 7.592 sterlin ile 42.484 sterlin arası %12	7.592 sterline kadar %0 7.592 sterlin ile 42.484 sterlin arası %13,8
Almanya	%20,725	%18,6
İspanya	%6,35	%29,9
Romanya	%16,5	%27,75
Türkiye	%15	%21,5

Tablo'da, Almanya'da sosyal refah devleti anlayışının bir parçası olarak sosyal güvenlik sistemine daha büyük önem verildiği ve daha fazla finansmana ihtiyaç duyulduğu açıktır. Çalışan ve işverenlerin toplam katkıları brüt ücretin yaklaşık %40'ını teşkil etmektedir. Bu ülkede çalışanlar ve işverenler, sosyal güvenlik sisteminin finansmanına katkıda bulunduğu gibi, vergiler ile de bazı sigorta kollarının finanse edilmesine katkı sağlanmaktadır. İngiltere ve İspanya'da da Almanya'ya göre daha az olmakla birlikte yine bazı sigorta kolları için vergiler ile finansman yoluna gidilmektedir. Romanya'da ise, sosyal güvenlik sistemi tamamıyla çalışan ve işverenlerin prim katkıları ile finanse edilmektedir (MISSOC Database, 2012).

İngiltere ve Almanya'da sosyal güvenlik katkı paylarının çalışanlar ve işverenler arasında dengeli dağılım gösterdiği izlenmektedir. İspanya'da ise sosyal güvenlik sisteminin finansmanı büyük ölçüde işverenlerin üzerine bırakılmıştır. Mali anestezi özelliği sebebiyle görünürde yükün tamamı zaten işverenlere aitmiş gibi algılsada söz konusu prim yükünün net ücretleri aşağıya doğru baskıladığı bir gerçektir.

Söz konusu AB ülkeleri ve Türkiye'de asgari ücret düzeyinde ücretler üzerindeki gerçek gelir vergisi yükü, çalışan üzerindeki gerçek kamusal yük ve ücret üzerindeki gerçek kamusal yük aşağıdaki Şekil'de karşılaştırmalı olarak yer almaktadır.

Şekil 1: Asgari Ücret Düzeyinde Kamusal Yüklerin Karşılaştırılması

Kaynak: Çalışmada kullanılan veriler ışığında hazırlanmıştır.

Buna göre, asgari ücret düzeyinde gelir vergisinin gerçek yükünün en düşük olduğu ülke, mutlak gelir vergisi oranlarının en yüksek olduğu İspanya'dır. Türkiye %5,2'lik oranla ele alınan ülkeler arasında ortalama bir konumda olup, düz oranlı gelir vergisine sahip Romanya gelir vergisi yükünün en yüksek olduğu ülkedir.

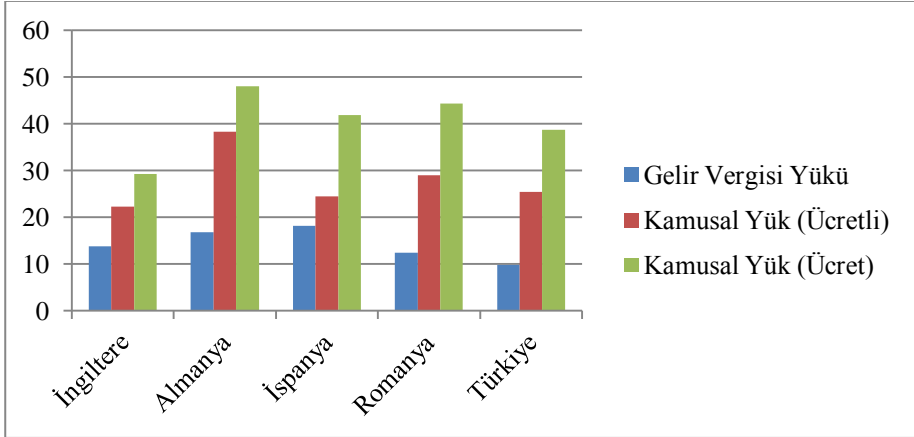
Ücretliler üzerindeki gelir vergisi ve çalışana ait sosyal güvenlik katkı payı toplamının brüt ücrete oranını gösteren kamusal yük bağlamında Almanya, Romanya ve Türkiye'nin %20 ile %25 arası yükler ile ilk sıralarda olduğu görülmektedir. İngiltere ve İspanya'da ise ücretliler %5 ile %10 arası kamusal yüke sahiptir. Bunun temel sebeplerinden birisi, bu iki ülkede de sosyal güvenlik sisteminin vergiler ile de finanse edilmesi ve özellikle İspanya'da sosyal güvenlik yükünün büyük ölçüde işverenler üzerinde yoğunlaşmasıdır.

Ücret üzerindeki kamusal yük ile ücretler üzerinden yapılan çalışana ait gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri ile işverene ait sosyal güvenlik primleri toplamının işveren maliyetine oranı kastedilmektedir. Değerlendirilen ülkeler arasında Romanya ücretler üzerindeki kamusal yükün en fazla olduğu ülkedir. Bu ülkede asgari ücret düzeyinde işveren her 100 leunun yaklaşık 59 leu kadarını çalışana net ücret olarak vermekte, 41 leuyu ise vergi, sigorta ve diğer mali yükümlülükler dolayısıyla devlete ödemektedir. Bir başka bakış açısıyla, çalışana ödediği 100 leu net ücret yanında devlete yaklaşık olarak 70 leu ödemektedir.

Sözü edilen AB ülkeleri ve Türkiye'de ortalama ücret düzeyinde ücretler üzerindeki gerçek gelir vergisi yükü, çalışan üzerindeki gerçek kamusal yük

ve ücret üzerindeki gerçek kamusal yük ise aşağıdaki Şekil 2’de karşılaştırmalı olarak yer almaktadır.

Şekil 2: Ortalama Ücret Düzeyinde Kamusal Yüklerin Karşılaştırılması

Kaynak: Çalışmada kullanılan veriler ışığında hazırlanmıştır.

Buna göre, ortalama ücret düzeyinde gelir vergisi yükü ve diğer kamusal yüklerde bir artış yaşanmaktadır. Gelir vergisinin gerçek yükünün en düşük olduğu ülke Türkiye’dir. İspanya ise ortalama ücret düzeyinde gelir vergisi yükünün en yüksek olduğu ülkedir. Bu sonuç, İspanya’nın düşük ücret seviyelerinde çalışanlarını koruduğunu göstermektedir.

Ücretliler üzerindeki kamusal yükler bağlamında Almanya’nın ilk sırada olduğu görülmektedir. Doğrusal artan oranlılığın ve çalışanlar üzerindeki yüksek sosyal güvenlik primleri bu durumu açıklamaktadır. Ortalama ücret düzeyinde ücretler üzerindeki kamusal yükler bağlamında, Almanya kamusal yükün en fazla olduğu ülkedir.

Tablo 10: Her 100 Birim Net Ücret Üzerindeki Kamusal Yük

	Asgari Ücret	Ortalama Ücret
İngiltere	15,6	41,4
Almanya	57,5	92,7
İspanya	40,3	72,1
Romanya	69,5	79,9
Türkiye	54	63,1

Yukarıdaki Tablo 10'da asgari ve ortalama ücret düzeylerinde işverenin cebinden çıkan her 100 birim net ücret için devletin ne kadar kesinti yaptığı görülmektedir. Özellikle ortalama ücret seviyelerinde kesinti oranının oldukça yükseldiği söylenebilir. Örneğin, Almanya'da çalışanına 100 avro net ücret ödeyen bir işveren devlete yükümlü ve sorumlu olarak toplam 92,7 avro ödemektedir.

Ücret geliri üzerindeki kamusal yükün ücret seviyelerine duyarlılığını değerlendirmek için, asgari ücretten ortalama ücrete geçiş yaşandığında kamusal yükün artma oranını dikkate almak gereklidir. Söz konusu artma oranı İngiltere'de %165, Almanya'da %61, İspanya'da %79, Romanya'da % 15 ve Türkiye'de %17'dir. Dolayısıyla İngiltere'de ücret geliri üzerindeki kamusal yüklerin gelir düzeyine son derece duyarlı olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi İngiltere devletinin, özellikle alt gelir grubundaki ücretlilerin kamusal yüklerini azaltıcı ve onları koruyucu önlemler almalarıdır. Romanya ve Türkiye'de ise kamusal yük artışı gelir seviyesine fazla duyarlı değildir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ücret gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda AB üyesi ülkelerin birbirlerinden bağımsız olarak politika geliştirdiği ve uyguladığı görülmektedir. Dolayısıyla Birlik düzeyinde düzenleme bulunmadığından 4 üye ülke seçilerek, bu ülkelerde (İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya) vergi gelirlerinin yapısı, emek gelirini vergilendirme rejimi ile ücretler üzerindeki vergi dışındaki diğer kamusal yükler incelenmiştir.

İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya ve Türkiye'de ücretler üzerindeki kamusal yükümlülükler ile ilgili değerlendirmelerden ilki, en az geçim indirim tutarı ile ilgilidir. İngiltere, Almanya ve İspanya'da, ücret dışındaki gelir unsurları içinde en az geçim indirimi uygulaması geçerlidir. Buna karşılık Romanya'da ve ülkemizde sadece ücret gelirleri için bu uygulamaya yer verilmektedir. İngiltere'de en az geçim indirimi tutarının bu ülkede geçerli asgari ücrete oranı %72, ortalama ücrete oranı %31'dir. Ele alınan ülkeler ile kıyaslandığında oransal olarak en yüksek olan ülke İngiltere'dir. Amacına uygun olarak yüksek gelir seviyelerinde söz konusu indirim tutarı azalmakta ve sıfırlanmaktadır. Özellikle Romanya'da en az geçim indirimi miktarının sembolik olduğu görülmektedir. Romanya'da en az geçim indirimi tutarının bu ülkede geçerli asgari ücrete oranı %34, ortalama ücrete oranı %12'dir. İngiltere, Almanya ve İspanya'da medeni durum, çocuk sayısı, sa-

katlık durumu, yaş, bakmakla yükümlü olunan ileri yaştaki büyükler gibi faktörler dikkate alınarak ilave geçim indirim tutarlarının sağlanması en az geçim indirim uygulamasını amacına yaklaştırmaktadır. Uygulama yöntemi olarak ele alındığında İspanya ve Türkiye’de vergiden indirim yöntemi uygulanırken, diğerlerinde gelirden indirim yöntemi uygulanmaktadır.

Gelir vergisi tarifeleri, Türkiye ve AB yelerinin büyük bir kısmında artan oranlı bir yapıdadır. Ele alınan ülkeler arasında Romanya’da ise düz oranlı bir gelir vergisi tarifesi bulunmaktadır. Başlangıç oranı ve en üst oranı en yüksek olan lke İspanya’dır. Ancak oranlardan ziyade gelirin ne ölçüde kişiselleştirildiği daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü, ele alınan ülkelere asgari ücret düzeyinde gelir vergisi yükünün en düşük olduğu lke İspanya, en yüksek olduğu lke Romanya’dır.

Kamusal yükün bileşenleri arasında gelir vergisinden daha büyük ağırlığı ise sosyal güvenlik primleri oluşturmaktadır. Mutlak olarak düşünüldüğünde gelir vergisi oranları yüksek olmasına rağmen, gelir vergisi matrahını aşındıran birçok unsur bulunduğundan sosyal güvenlik primleri daha büyük mali külfet yaratmaktadır. Bazı sigorta kollarının vergi ile finansmanı sebebiyle özellikle İngiltere’de sosyal güvenlik prim yükünün daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Romanya’da ise, sosyal güvenlik sistemi tamamıyla çalışan ve işverenlerin prim katkıları ile finanse edilmektedir. İngiltere ve Almanya’da sosyal güvenlik katkı paylarının çalışanlar ve işverenler arasında dengeli dağılım gösterdiği izlenmektedir. İspanya’da ise sosyal güvenlik sisteminin finansmanı büyük ölçüde işverenlerin üzerine bırakılmıştır.

Asgari cret düzeyinde gelir vergisinin gerçek yükünün en düşük olduğu ülke, mutlak gelir vergisi oranlarının en yüksek olduğu İspanya’dır. Türkiye %5,2’lik oranla ele alınan ülkeler arasında ortalama bir konumda olup, düz oranlı gelir vergisine sahip Romanya gelir vergisi yükünün en yüksek olduğu ülkedir. Bu sonuç Romanya’da geliri kişiselleştiren, alt gelir grubuna mensup ücretlileri koruyucu unsurların diğer ülkeler kadar kullanılmadığını göstermektedir. Ücretler zerindeki gelir vergisi ve çalışana ait sosyal güvenlik katkı payı toplamının brüt ücrete oranını gösteren kamusal yk bağlamında Almanya, Romanya ve Türkiye’nin %20 ile %25 arası yükler ile ilk sıralarda olduğu görülmektedir. İngiltere ve İspanya’da ise ücretliler %5 ile %10 arası kamusal yüke sahiptir. Bunun temel sebeplerinden birisi, bu iki ülkede de sosyal güvenlik sisteminin vergiler ile de finanse edilmesi ve özellikle İspanya’da sosyal güvenlik yükünün büyük ölçüde işverenler üzerinde yoğunlaşmasıdır.

Ücret üzerindeki kamusal yük ile ücretler üzerinden yapılan çalışana ait gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri ile işverene ait sosyal güvenlik primleri toplamının işveren maliyetine oranı kastedilmektedir. Değerlendirilen ülkeler arasında Romanya ücretler üzerindeki kamusal yükün en fazla olduğu ülkedir. Bu ülkede asgari ücret düzeyinde işveren her 100 leunun yaklaşık 59 leusunu çalışana net ücret olarak vermekte, 41 leuyu ise vergi, sigorta ve diğer mali yükümlülükler dolayısıyla devlete ödemektedir. Bir başka bakış açısıyla işveren, çalışana ödediği 100 leu net ücret yanında devlete yaklaşık olarak 70 leu ödemektedir.

Ortalama ücret düzeyinde gelir vergisi yükü ve diğer kamusal yüklerde bir artış yaşanmasına rağmen gelir vergisinin gerçek yükünün en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. İspanya ise ortalama ücret düzeyinde gelir vergisi yükünün en yüksek olduğu ülkedir. Bu sonuç, İspanya'nın düşük ücret seviyelerinde çalışanlarını koruduğunu, ancak yüksek ücret seviyelerinde artan oranlı tarifenin de etkisiyle gelir vergisi yükünün arttığı ortaya çıkmaktadır.

Ücretler üzerindeki kamusal yükler bağlamında ise, Almanya'nın ilk sırada olduğu görülmektedir. Doğrusal artan oranlılığın ve çalışanlar üzerindeki yüksek sosyal güvenlik primleri bu durumu açıklamaktadır. Ücretler üzerindeki kamusal yükler bağlamında da Almanya kamusal yükün en fazla olduğu ülkedir. Almanya'da çalışanına 100 avro net ücret ödeyen bir işveren devlete yükümlü ve sorumlu olarak toplam 92,7 avro ödemektedir.

KAYNAKÇA

ACCA. *Taxation (Romania)*, ACCA Paper F6 (ROM), The Association of Chartered Certified Accountants, 12 June 2012.

BAĞDADIÖĞLU, Enis. "Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler", Türk-İş Araştırma Merkezi, *Dünya Gazetesi*, 19 Aralık 2000.

BARROW, Becky. "Average Public Sector Salary Is £3,800 A Year More Than Full-Time Average In Private Sector" 24 Kasım 2011, <http://www.thisismoney.co.uk/money/news/article-2065569/Average-public-sector-salary-3-800-year-time-average-private-sector.html#ixzz2D5OaWDNz>, (26.11.2012).

ÇİÇEK, Serdar. Ücretler Üzerindeki Kamusal Yüklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeler Karşılaştırması, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2013.

DESTATIS (Almanya İstatistik Kurumu). "Entwicklung der Bruttoverdienste", <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesamtwirtschaftUmwelt/VerdiensteArbeitskosten/VerdiensteBranchen/Tabellen/LangeReiheD.html?nn=50684>, (30.07.2012).

EUROSTAT (Avrupa İstatistik Kurumu). **Minimum Wage Statistics**, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Minimum_wage_statistics, 29.07.2012).

EUROPEAN TAXATION DATABASE, "**Taxes in Europe**" Database, European Commission's Taxation and Customs Union Directorate-General.

EVANS, Tara. "Best Paid Jobs 2011: Tables of Official Figures for UK Salaries", 29 November 2011, <http://www.thisismoney.co.uk/money/news/article-2067258/Best-paid-jobs-2011-Tables-official-figures-UK-salaries.html>, (30.07.2012).

GERMAN TAX WAGE CALCULATOR 2012, <http://www.parmentier.de/steuer/steuer.htm?wagetax.htm>, (31.07.2012).

<http://www.irpf.eu/>, (31.07.2012).

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADISTICA (İspanya İstatistik Kurumu). http://www.ine.es/en/welcome_en.htm, (30.07.2012).

LUPU, Dan. **Public Sector Pay Policy In East European Countries**, Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No. 37720, March 2012.

MISSOC Database. **Comparative Tables on Social Protection**, European Commission's Directorate-General for Employment, Social Affairs & Inclusion.

NATIONAL INSTITUTE OF STATISTICS, "Average Earnings", No:156, May 2012, <http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a12/cs05e12.pdf>, (30.07.2012).

PWC. **Expatriate's Tax Guide To Romania**, Price Waterhouse Coopers, 2011.

ROGERS, Simon. "Public v Private Sector Pay: Who Earns More?", 27 Mart 2012, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/mar/27/public-private-sector-pay#data>, (26.11.2012).

SANCHEZ BLAZQUES, Victor M. "IRPF. Rendimientos Del Trabajo", http://www.ulpgc.es/hege/almacen/download/7090/7090143/irpf_esquemas_2011_1_rendimientos_del_trabajo.pdf, (31.07.2012).

SRINIVASAN, Venkatesh. "Taxation in Romania", <http://rbd.doingbusiness.ro/en/3/latest-articles/15/234/taxation-in-romania>, (01.08.2012).

STETTLES, Oliver. "Temporary Agency Workers Granted National Minimum Wage", <https://eurofound.europa.eu/eiro/2012/02/articles/de1202029i.htm>, (02.08.2012).

TÜİK, **Kazanç Yapısı Araştırması 2010**, Ankara, Mart 2012.

TÜRK-İŞ. **Asgari Ücret 2007**, Hazırlık Dosyası, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Kasım 2006.

UK PAYE INCOME TAX CALCULATOR 2012, <http://listentotaxman.com/index.php>, (30.07.2012).